

КОДЕКС НА СУДИСКА ЕТИКА

За судиите во Република Македонија

Скопје, 2014 година

Содржина

ПРЕАМБУЛА	3
1. ПРИНЦИПИ	4
1.1. НЕЗАВИСНОСТ.....	4
1.2. НЕПРИСТРАСНОСТ	5
1.3. ИНТЕГРИТЕТ	6
1.4. ПРИСТОЈНОСТ	6
1.5. ЕДНАКВОСТ	8
1.6. СТРУЧНОСТ И СОВЕСНОСТ	9
2. СУДИР НА ИНТЕРЕСИ, КОРУПЦИЈА И КРШЕЊЕ НА ПРИНЦИПИТЕ	9
3. СПРОВЕДУВАЊЕ	10
4. СОВЕТОДАВНО ТЕЛО ЗА СУДИСКА ЕТИКА	10

ПРЕАМБУЛА

Имајќи предвид дека Универзалната декларација за човекови права како основен го препознава принципот дека секој има потполно и еднакво право да биде јавно сослушан од страна на независен и непристрасен суд при утврдувањето на правата и обврските и во однос на кое било кривично обвинение;

Имајќи предвид дека Меѓународниот пакт за граѓански и политички права гарантира дека сите лица се еднакви пред судовите и пред правдата, и дека секој има право на правично, непосредно и јавно сослушување од страна на надлежен, независен и непристрасен суд, востановен со закон, кој ќе одлучува било за основаноста на кое и да е обвинение од кривична природа насочено против него, било во спорите за неговите права и обврски од граѓанско-правна природа;

Имајќи предвид дека претходно наведените основни принципи и права се признати, односно одразени во регионалните инструменти за човековите права, во домашното уставно, законодавно и обичајно право, и во судските спогодби односно традиции;

Имајќи предвид дека важноста на независен, непристрасен и со закон востановен суд во однос на заштитата на човековите права е посебно нагласена и поради фактот дека спроведувањето на сите други права, завршува со соодветното правораздавање;

Имајќи предвид дека независен, непристрасен и со закон востановен суд претставува гаранција во заштитата на уставноста и владеењето на правото;

Имајќи предвид дека јавната доверба во судскиот систем и во моралниот авторитет и интегритет на судството е од голема важност во демократското општество;

Имајќи предвид дека од исклучително значење е судиите, поединечно и заеднички, да ја почитуваат и уважуваат судската функција како јавна доверба и да се стремат да ја подобраат и одржат довербата во судскиот систем;

Имајќи предвид дека одговорноста за унапредувањето и одржувањето на високите стандарди на судското однесување во секоја земја, е обврска на нејзиното судство;

Имајќи предвид дека Основните принципи на Обединетите нации за независноста на судството се осмислени да ја обезбедат и унапредат независноста на судството, и првенствено се наменети за Државите;

И имајќи предвид дека овие правила се разумни правила и секој од деловите на овој Кодекс треба да се читаат заедно како целина, и секоја одредба треба да биде толкувана во контекст на и во согласност со секоја друга одредба; тие треба да се

применуваат во согласност со Уставот, законите и меѓународните конвенции ратификувани согласно со Уставот, како и во согласност со други прописи и подзаконски акти, (релевантни околности). Кодексот дава насоки на судиите и обезбедува структура за регулирање на однесувањето, манифестирана на високо ниво на одговорност и етика што се очекува од ваква важна позиција во судството. Правилата содржани во овој Кодекс ги искажуваат стандардите кои што го одредуваат однесувањето на судиите, притоа воспоставувајќи и одржувајќи високи стандарди на стручно однесување.

ПРИНЦИПИ

Целта на востановените принципи е воспоставување на стандарди за етичко однесување на судиите. Тие даваат насоки на судиите и креираат рамка за регулирање на однесувањето на судиите. Освен тоа, целта е да им се помогне на членовите на извршната и законодавната власт, правниците и пошироката јавност подобро да го разберат и поддржат судството. Овие принципи претпоставуваат дека судиите се одговорни за своето однесување, пред соодветни институции воспоставени за одржување на судските стандарди, кои се независни и непристрасни, и имаат за цел дополнување, а не отстапување од постоечките законски прописи и правила на однесување кои судиите мора да ги почитуваат.

НЕЗАВИСНОСТ

Принцип:

Независноста на судството е предуслов за владеењето на правото и претставува основна гаранција за правично судење. Според тоа, секој судија треба да ја поддржува и да дава пример на судиската независност како во однос на индивидуалните така и во однос на институционалните аспекти.

Примена:

1.1 Судијата судиската функција ја врши независно врз основа на лична оценка на фактите и во согласност со совесното разбирање на правото и примена на законот, без оглед на било какви надворешни влијанија, предубедувања, притисоци, закани или мешања, посредни или непосредни, од било која страна и од било која причина.

1.2 Судијата е независен во односот со општеството и во односот со конкретни страни во одреден спор за кој треба да пресуди.

1.3 Судијата не смее да биде под влијание на извршната и законодавната власт и во секоја пригода ја брани независноста на судот од политички притисоци и влијанија.

1.4 Судијата ги поттикнува и поддржува заштитните механизми при извршувањето на судиските должности со цел одржување и подобрување на институционалната и оперативната независност на судството.

1.5 Судијата, во вршењето на судиската функција практикува високи стандарди на однесување со кое се јакне довербата на јавноста во судството, што претставува темел на судската независност и владеење на правото .

НЕПРИСТРАСНОСТ

Принцип:

Непристрасноста е од суштествено значење за соодветно извршување на судиската функција. Судијата е должен да ја врши судиската функција непристрасно, како при донесување на одлуките, така и во водење на постапките.

Примена:

2.1 Судијата ја извршува судиската функција без пристрасност, предубедување или предрасуди.

2.2 Судијата, со своето однесување како во судот така и надвор од судот, придонесува за одржување односно подобрување на довербата на јавноста, правната професија и подобрување на довербата кај странките во непристрасноста на судијата и на судството.

2.3 Судијата внимава на своето изземање кога не е во можност да донесе непристрасна одлука по одреден предмет, односно да не остави впечаток дека не е во состојба непристрасно да суди.

2.4 Судијата ќе се из земе од учеството во било која постапка каде не може да донесе непристрасна одлука. Таквите постапки вклучуваат, но не се ограничуваат на случаи каде:

2.4.1 Судијата има суштинска наклонетост односно предрасуда во однос на некоја од странките или пак има лични познавања на оспорените доказни факти од интерес за постапката;

2.4.2 Ако судијата е странка во постапката или ако учествувал како судија на претходна постапка, адвокат, соовластеник, сообврзник или регресен обврзник или бил материјален сведок во врска со оспореното прашање;

2.4.3 Судијата е обврзан секогаш да ги препознае со закон и судска пракса утврдените случаи и да побара свое изземање од случај, кој му е доделен во работа или по кој е определен да постапува;

2.5 Судијата во текот на постапка, односно во текот на некоја идна постапка не смее да дава јавни или поинакви коментари кои би можеле да влијаат врз исходот на постапката или пак кои би можеле да ја нарушат правичноста на постапката.

ИНТЕГРИТЕТ

Принцип:

Интегритетот е атрибут на чесност и праведност. Судијата секогаш не само во извршување на службените должности постапува чесно и на начин кој е од корист за соодветно вршење на судиската функција.

Примена:

3.1 Судијата се однесува беспрекорно од гледна точка на било кој разумен набљудувач.

3.2 Однесувањето на судијата како во професионалниот така и во приватниот живот ја потврдува довербата на луѓето во интегритетот на судството.

3.3 Судијата не смее да го користи угледот на судската функција за задоволување на приватните интереси или на интересите на некој член од семејството или било кој друг. Судијата не смее да дозволи други да добијат впечаток дека некој е во посебна позиција несоодветно да влијае врз него при вршењето на судиските должности.

3.4 Судијата и членовите на неговото семејство, не смеат да примаат, ниту да бараат никакви подароци, заеми ниту пак други услуги во однос на нешто што судијата може да го направи односно да пропушти да го направи во врска со вршењето на судиската функција, освен по исклучок пригодни подароци чија вредност не ја надминува висината утврдена со закон.

3.5 Судијата ги познава своите и финансиските интереси на членовите на неговото семејство.

ПРИСТОЈНОСТ

Принцип:

Пристојноста и соодветното - културно однесување на судијата се од суштинско значење за вршењето на сите активности на судиската функција.

Примена:

4.1 Судијата избегнува непристојност и се друго што имплицира непристојно однесување, при вршење на своите активности како судија.

4.2 Судијата, како предмет на постојано набљудување од страна на јавноста, слободно и доброволно, прифаќа лични ограничувања кои обичниот граѓанин може да ги смета за преголемо оптоварување. Судијата се однесува на начин кој е во согласност со достоинството и дигнитетот на судиската функција.

4.3. Судијата, во своите лични односи со поедини членови на правната професија кои редовно работат во судот на судијата, избегнува ситуации кои би можеле да доведат до сомневање за постоење на наклонетост односно пристрасност.

4.4 Судијата не смее да дозволи неговото живеалиште да се користи спротивно принципите на овој Кодекс.

4.5 Судијата, како и било кој друг граѓанин, има право на слобода на изразување, верување, здружување и собирање, но при остварувањето на овие права, секогаш се однесува на начин со кој се зачувува достоинството и дигнитетот на судиската функција и непристрасноста и независноста на судството.

4.6 Судијата не смее да дозволи семејните, социјалните или другите односи несоодветно да влијаат врз однесувањето при вршење на судиската функција.

4.7 Судијата не смее доверливите информации кои ги стекнал при вршење на судиската функција, да ги користи односно открива за било која цел освен за целите поврзани со судските должности.

4.8 Под услов соодветно да ги врши судските должности, а во случаите кога се бара, и со согласност од со закон утврден орган, судијата може:

4.8.1 да пишува, предава, држи настава и да учествува во активности поврзани со законот, правниот систем, раздавањето на правдата и слични работи;

4.8.2 да се појавува на јавна расправа пред официјално тело во врска со работи поврзани со правото, правниот систем, раздавањето на правдата и слични работи;

4.8.3 да биде член на официјално тело, или друга владина комисија, комитет или советодавно тело, доколку таквото членство не е недоследно со непристрасноста и политичката неутралност на судијата; или

4.8.4 да се занимава со други активности доколку таквите активности не се одразуваат негативно на достоинството и дигнитетот на судиската функција, односно доколку не го попречуваат вршењето на судските должности.

4.8.5 Судијата не смее да се занимава со давање правна помош додека ја врши судиската функција.

4.8.6 Судијата може да формира односно да се приклучува на здруженија или да учествува во други организации кои ги застапуваат интересите на судиите.

4.8.7 Судијата не смее да биде член на управен одбор, надзорен одбор односно ревизорска комисија на било која компанија согласно со трговското право, или задруга или фондација која деловно работи, да поседува акции или во кој било кој друг облик на капитален однос со трговско друштво ако тоа предизвикува судир на интереси со вршењето на судиската функција како јавна функција или да води деловен потфат, самостојно или заедно со други лица. Овие одредби не важат за судии во пензија.

ЕДНАКВОСТ

Принцип:

Обезбедувањето на еднаквост во постапката за сите пред судовите е од суштинско значење за соодветното вршење на судиската функција.

Примена:

5.1 Судијата е свесен и ја разбира разнообразноста во општеството и разликите кои произлегуваат од најразлични извори, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на раса, боја, пол, вера, национално потекло, посебни потреби, возраст, брачна состојба, сексуална ориентација, социјална и економска состојба и други слични причини („нерелевантни основи“).

5.2 Судијата не смее, при вршењето на своите судиски должности, со зборови или со однесување, да прикаже пристрасност кон било кое лице или група врз нерелевантните основи.

5.3 Судијата ја врши судиската функција на закон основано и правилно насочувајќи се кон сите лица, односно кон странките, сведоците, адвокатите, судскиот персонал и судските колеги, без да прави разлики врз нерелевантните основи, како несуштински во соодветното извршување на должностите.

5.4 Судијата ќе побара од адвокатите во постапките пред судот да се воздржат од покажување, со зборови или однесување, наклонетост односно предрасуди врз нерелевантни основи, освен доколку тоа не е правно релевантно во однос на прашањето кое е предмет на постапката односно кое може да биде предмет на легитимно правно застапување.

5.5 Судијата не може да биде член во било која организација што врши дискриминација.

СТРУЧНОСТ И СОВЕСНОСТ

Принцип:

Стручноста и совесноста се предуслови за соодветното извршување на судската функција.

Примена:

6.1 Судиските должности на судијата имаат приоритет пред сите други активности.

6.2 Судијата го посветува своето стручно делување на вршењето на судиските должности, кои вклучуваат не само вршење на судиските функции и обврски во судот и донесување на одлуки, туку и други задачи соодветни за судиската позиција.

6.3 Судијата настојува да ја усовршува својата професионална компетентност, знаење и вештини, врз основа на постојана стручна обука и образование.

6.4 Судијата се информира за соодветните измени на меѓународното право, вклучувајќи ги и меѓународните конвенции и другите инструменти со кои се воспоставуваат нормите за човековите права.

6.5 Судијата ја врши судиската функција трудољубиво, ефикасно, правично и со разумна ажурност.

6.6 Судијата во постапката пред судот е трпелив, достоинствен и љубезен во односот со странките, поротниците, сведоците, адвокатите и другите лица со кои судијата службено соработува. Судијата ќе побара слично однесување и од страна на правните застапници, судскиот персонал и други лица кои се под влијание, надлежност односно контрола на судијата.

6.7 Судијата не смее да се впушта во однесување кое е неспоиво со совесното извршување на судиските должности.

СУДИР НА ИНТЕРЕСИ, КОРУПЦИЈА И КРШЕЊЕ НА ПРИНЦИПИТЕ

7.1 Секое прекршување на принципите, ќе се смета и за прекршување на овој Кодекс.

Секој судија е должен да ги препознае и да се заштити од случаите кои се подведуваат под судир на интереси и корупција.

СПРОВЕДУВАЊЕ

8.1 Спроведувањето на принципите и обезбедување на нивното почитување од страна на судиите се од суштинско значење за ефективно постигнување на целите на овој Кодекс.

8.2 Според природата на судиската функција, за своето однесување судиите се одговорни во согласност со законот, а советодавно мислење по однос на спроведувањето на принципите и обезбедување на нивното почитување од страна на судиите кои се од суштинско значење за ефективно постигнување на целите на овој Кодекс, дава Советодавното тело кое се воспоставува за спроведување на овој Кодекс.

8.3 Работата на Советодавното тело и постапките воспоставени за спроведување на овој Кодекс се транспарентни со цел да придонесат кон зајакнување на довербата на јавноста во судството и со тоа кон зајакнување на независноста на судството.

8.4 Спроведувањето на овој Кодекс ја има во предвид легитимната потреба на судијата, поради природата на судската функција, да му/и биде обезбедена заштита од вознемирувачки односно непоткрепени обвинувања, а само во соодветна постапка и пред орган востановен со закон, судијата може да одговара за дисциплинска повреда или несовесно и нестручно вршење на судиската функција.

8.5 Судството и сите институции воспоставени да го спроведуваат овој Кодекс ја промовираат свесноста за овие принципи и одредбите на Кодексот.

СОВЕТОДАВНО ТЕЛО ЗА СУДИСКА ЕТИКА

9. За доследна примена на принципите на Кодексот за судиска етика, Здружението на судиите на Република Македонија востановува советодавно тело, кое по барање на судиите или Здружението на судиите на Република Македонија искажува советодавни мислења на судиите во Македонија во однос на едно или повеќе прашања поврзани со етичкото однесување, односно соодветното извршување на судиските должности и избегнување на судирот на интереси на судиите во приватниот живот и вршењето на судиската функција.

9.1 Мислењето од Советоданото тело има превентивно значење кое укажува на судијата дека одредено негово однесување кое претставува повреда на принципите на судскиот Кодекс, може да биде и основа за поведување на дисциплинска постапка или постапка за нестручно и несовесно вршење на судиската функција. Ова, во случаите кога се исполнети елементите (условите) повредите на принципите на овој Кодекс да се сметаат и како дисциплински

повреди или нестручно и несовесно вршење на судиската функција утврдени со закон.

9.2 Советодавното тело работи во рамките на Здружението на судии на Република Македонија (ЗСРМ) и се состои од претседател и 14 членови.

9.3 Членовите на советодавното тело ги избира Управниот одбор од редот на членовите на Здружението на судиите на Република Македонија по предлог на подружниците на Здружението на судиите во судовите на Република Македонија.

Претседателот на Здружението на судии е претседател на Советодавното тело, а членовите се избираат и тоа: по еден судија од Врховниот суд и од Вишиот управен или Управен суд, и по еден судија од секој Апелационен суд, а осум судии се членови од основните судови, избрани од двата најголеми судови од секое апелационо подрачје кои уживаат доверба кај судиите врз основа на својот личен интегритет и дигнитет во вршењето на судиската функција.

Членовите на Советодавното тело работат без надоместок.

9.4 Барањето од судија или од Здружението на судиите на Република Македонија за советодавно мислење, се составува во писмена форма, на кое советодавното тело ќе одговори писмено во рок не подолг од 15 дена сметано од денот на приемот на барањето, врз основа на конкретни факти и околности. Доколку некои од фактите односно околностите дадени во барањето не се доволно детални за да му овозможат на советодавното тело да даде советодавно мислење, можат да се побараат дополнителни информации од подносителот на барањето. Советодавното тело нема да даде мислење доколку дополнителните информации се недоволни или доколку не се достават.

9.5 Барањата за советодавни мислења и советодавните мислења издадени на судијата од страна на советодавното тело, како и фактите и околностите на кои се засновани, се доверливи.

9.6 Советодавното тело ги објавува своите советодавни мислења на web – страната на Здружението на судиите на Република Македонија, како и фактите и околностите врз кои се засновани со соодветно анонимизирање на лицата, местата и други податоци кои би можеле да доведат до идентификување на подносителот на барањето. Расправите на советодавното тело се доверливи. Објавата на редактираните (анонимизирани) мислења на советодавното тело се достапни до сите судии со цел да обезбедат насоки на другите судии кои се соочуваат со слични прашања.